

Autoreferat

1. Imię i nazwisko - *Beata Anna Orłowska*

2. Posiadane dyplomy, stopnie naukowe (z podaniem nazwy, miejsca i roku ich uzyskania oraz tytułu rozprawy doktorskiej):

- 1992 r. - Dyplom ukończenia studiów (tytuł magistra w zakresie pedagogiki opiekuńczo – wychowawczej, specjalność nauczycielska), Uniwersytet Szczeciński, tytuł pracy magisterskiej *Stosunki społeczne w rodzinie między teściową a synową* (promotor prof. dr hab. Józefa Anna Pielkova).
- 2000 r. - Dyplom uzyskania stopnia doktora nauk humanistycznych w zakresie pedagogiki, Uniwersytet Szczeciński, tytuł rozprawy doktorskiej: *Świadomość ekologiczna jako problem edukacji szkolnej* (promotor prof. zw. dr hab. Robert B. Woźniak; recenzenci: prof. dr hab. Jan Żebrowski – Uniwersytet Gdański, dr hab. Stanisław Wawryniuk prof. US. – Uniwersytet Szczeciński).

Inne ukończone formy doskonalenia:

- 1994r. - Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Wydział Studiów Edukacyjnych, Studia Podyplomowe w zakresie pedagogiki specjalnej – terapii pedagogicznej.
- 1997r. - Uniwersytet Szczeciński, Wydział Prawa i Administracji, Studia Podyplomowe w zakresie Zarządzania i organizacji.
 - 1993r. – Ośrodek Twórczości Pedagogicznej przy PZOW w Warszawie Kurs Managerów Oświaty;
 - 2002r. – WOM Gorzów Wlkp., warsztaty: Rozwój twórczości i kreatywności dzieci i młodzieży;

- 2005r. – Stowarzyszenie Pomocy Osobom Uzależnionym „Przełom”, szkolenie z zakresu profilaktyki uzależnień;
- 2008r. – WOM Gorzów Wlkp., Kurs grantowy: Zastosowanie Internetu w pracy nauczyciela;
- 2008r. – WOM Gorzów Wlkp., Kurs grantowy: Multimedialne materiały dydaktyczne czynnikiem wspomagającym proces edukacyjny;
- 2008r. – WOM Gorzów Wlkp., Kurs: Wykorzystanie zaawansowanych możliwości pakietu Office 2003 i Office 2007;
- 2009r. – WOM Gorzów Wlkp., Kurs: Praktyczne wykorzystanie komputera w pracy dydaktyczno – wychowawczej;
- 2009r. – WOM Gorzów Wlkp., Warsztaty: Różnorodne techniki w nauczaniu plastyki.

3. Informacje o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych / artystycznych:

1992 – 2001 – Poradnia Psychologiczno – Pedagogiczna w Strzelcach Krajeńskich, stanowisko pedagog oraz prowadzenie zajęć w ramach Świetlicy Terapeutycznej dla dzieci z rodzin patologicznych i niewydolnych wychowawczo.

Od 01.09.1995 do 28.02.1996r. pełniąc obowiązki Dyrektora Poradni Psychologiczno –Pedagogicznej w Strzelcach Krajeńskich.

1993 – 2003 - prowadzenie zajęć i współpraca z Akademią Rolniczą w Szczecinie, Centralnym Ośrodkiem Doskonalenia Nauczycieli w Szczecinie, Powiatowym Ośrodkiem Doskonalenia Nauczycieli w Stargardzie Szczecińskim, WSB w Gorzowie Wielkopolskim, Stowarzyszeniem Wspierania Drobnej Przedsiębiorczości w Dobiegniewie (prowadzone przedmioty: socjologia ogólna i edukacji, komunikacja interpersonalna).

2001 – nadal - Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa im. Jakuba z Paradyża w Gorzowie Wielkopolskim, wykładowca.

2002 – nadal – Współpraca z Wojewódzkim Ośrodkiem Metodycznym w Gorzowie Wielkopolskim (prowadzenie zajęć na kursach doskonalących i studiach podyplomowych z przygotowania pedagogicznego: Dydaktyka ogólna).

2009 - 2011 - Punkt Konsultacyjny Uniwersytetu Szczecińskiego w Gorzowie Wielkopolskim – kierunek pedagogika, wykładowca (prowadzone przedmioty: seminarium magisterskie).

2011 – nadal – Dyrektor Akademickiego Centrum Badań Euroregionalnych pp. Instytutu Sławistyki PAN w Warszawie przy PWSZ im. Jakuba z Paradyża w Gorzowie Wielkopolskim, kierownik zakładu edukacji, kierownik pracowni etnopedagogiki, Pełnomocnik Rektora ds. jakości kształcenia; *prowadzone przedmioty*: kierunek pedagogika: Pedagogika ogólna, Pojęcia i systemy pedagogiczne, Dydaktyka ogólna, Teoretyczne podstawy kształcenia, Edukacja regionalna, seminarium dyplomowe, kierunek Filologia, specjalność język angielski/język niemiecki: Dydaktyka ogólna, Pedagogika ogólna.

4. Wskazanie osiągnięcia* wynikającego z art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. nr 65, poz. 595 ze zm.):

Najważniejszym osiągnięciem naukowym po uzyskaniu stopnia doktora jest w moim przypadku dzieło opublikowane w całości:

Beata A. Orłowska, Transmisja tożsamości (Studium przypadku Łemków),

Wydane w 2013r. przez Wydawnictwo *Lemko Tower*

4.1. Omówienie celu naukowego/artystycznego ww. pracy/prac i osiągniętych wyników wraz z omówieniem ich ewentualnego wykorzystania.

Mój obszar badawczy skoncentrowany jest przede wszystkim wokół mniejszości etnicznej Łemków i Romów. Ich obecność na ziemi lubuskiej i aktywność m.in. na polu kultury daje szansę na rozwój badań i jednocześnie pomaga ukierunkować pracę dydaktyczną z przyszłymi nauczycielami. Obecność dzieci i młodzieży z mniejszości narodowych i

etnicznych oraz dzieci cudzoziemskich w szkołach nie jest już rzadkością dlatego nauczyciele powinni być odpowiednio przygotowani do prowadzenia zajęć w środowisku wielokulturowym. Nie jest to również zagadnienie obojętne dla pracy pracownika socjalnego, który również jest uwikłany w pracę z przedstawicielami różnych grup mniejszościowych i powinien być do tego odpowiednio przygotowany.

Zwieńczeniem prowadzonych przeze mnie badań wśród mniejszości etnicznej Łemków stała się monografia autorska pt.: „Transmisja tożsamości (Studium przypadku Łemków)”.

Od kilku lat w Europie obserwuje się swego rodzaju „modę” na etniczność. Wielu autorów zwraca przy tym uwagę na kontekst powrotu do zjawiska plemion¹. To właśnie poczucie przynależności daje możliwość realizacji siebie, widzenie siebie na tle innych. Z drugiej strony wielkie migracje ludności spowodowały, że ludzie, przemieszczając się, „mieszają się” tożsamościowo. Patrząc na to, co dzieje się obecnie na świecie, można zauważyć, że wiele grup narodowościowych i etnicznych „walczy” dziś o swoją niezależność, usamodzielnienie czy uznanie swoich praw mniejszościowych w kontekście większości. Rozwój cywilizacji i form przekazu umożliwia szerszy przepływ informacji, szybsze i prostsze komunikowanie się. Świat dość mocno się „skurczył” i dzięki temu ludzie zbliżyli się do siebie, zmienili już nie tylko miejsce zamieszkania w swoim państwie, ale zmienili też państwo. Ruchy te powodują, że społeczeństwa przestają być jednonarodowe i stają się wielonarodowe. Jednak społeczeństwa wielokulturowe nie są charakterystyczne tylko dla czasów współczesnych. Już w czasach II Rzeczypospolitej Polska była krajem wielonarodowym. Mimo wielu sporów wśród historyków, dzisiaj twierdzi się, że w tamtym okresie liczba ludności niepolskiej stanowiła około 1/3 ludności całego państwa². Najliczniejszą grupę tworzyli Ukraińcy, następnie Żydzi, Białorusini i Niemcy.

Główną ideą prezentowanej pracy była próba poznania i określenia tożsamości kulturowej przedstawicieli trzech pokoleń Łemków zamieszkujących ziemię lubuską. Złożyło się na to wiele powodów. Pierwszym z nich był powód osobisty. Badając pochodzenie własnej rodziny, natknęłam się na materiały świadczące o związku moich przodków z mniejszością etniczną Łemków. Stąd zrodziła się chęć czy wręcz potrzeba głębszego poznania tej mniejszości. Drugim motywem, który zdecydował o podjęciu się realizacji tego tematu, były względy społeczne. Przedstawiciele tej mniejszości żyją wśród

¹ Por. M. Maffesoli, *Czas plemion. Schyłek indywidualizmu w społeczeństwach ponowoczesnych*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2008, s. 206.

² R. Drozd, B. Halczak, *Dzieje Ukraińców w Polsce w latach 1921-1989*, Zielona Góra-Słupsk 2010, s. 10-11.

większej społeczności, stąd pojawił się pomysł zbadania i określenia, czy potrafią podtrzymać i przekazać własną tożsamość, funkcjonując jednocześnie w szerszej zbiorowości. Było to o tyle istotne, że jak zwraca uwagę M. Maffesoli, „podejmując na nowo klasyczną dychotomię kultury i cywilizacji, można zauważyć, że ta pierwsza w swoim fundamentalnym dynamizmie wcale nie boi się Obcego. Wręcz przeciwnie, potrafi ona wyciągnąć korzyść dla siebie ze wszystkiego, co przychodzi do niej z zewnątrz; przy czym nie przeszkadza jej to pozostawać sobą”³.

Życie i funkcjonowanie w środowisku wielokulturowym daje szansę na pokazanie własnej kultury przedstawicielom innych społeczności. Jednocześnie też stanowi wyraz podkreślenia własnej tożsamości jako odrębnej w szerszym środowisku społecznym. Względy kulturowe, które kierowały mną przy pisaniu tej pracy, to przede wszystkim chęć zwrócenia uwagi na odrębną kulturę Łemków, która powoli zanika przede wszystkim dlatego, że Łemkowie nie są grupą zbyt liczną. Do tego dochodzą jeszcze ruchy ludnościowe, jak również m.in. małżeństwa mieszane, co powoduje, że następują zaburzenia w procesie przekazu kulturowego bądź też zanikanie czy niekultywowanie pewnych tradycji przodków.

Ze względów naukowych grupa ta okazała się ciekawym obszarem badawczych dociekań, gdyż bardzo wiele pisze się na temat jej historii, zagmatwanych losów i tego, co przeszli jej przedstawiciele. Niewiele natomiast jest publikacji, które opisywałyby życie i funkcjonowanie tej społeczności obecnie. Jak sobie radzą jej członkowie z przekazem kulturowym w rodzinach? Czy przekaz ten w ogóle istnieje? Tu też pojawiło się pytanie: czy w wielokulturowym świecie nie nastąpi mimo wszystko zanik pewnych kultur i czy właśnie kultura Łemków w pewnym sensie nie jest zagrożona? Dodatkowo zadaniem naukowym okazało się stwierdzenie, czy istnieje coś takiego jak pas transmisyjny przekazu tożsamości. Robert Merton twierdzi, że najważniejszym pasem transmisyjnym jest rodzina, ale w przypadku moich badań powstało pytanie: czy tylko rodzina? Może są jeszcze inne pasy transmisyjne, które można wykorzystać w procesie transmisji tożsamości kulturowej? Próba odpowiedzi na te pytania znacząco wypełniła lukę w tym zakresie.

Powody edukacyjne stanowiły kolejny motyw, dla którego zajęłam się w pracy próbą opisu transmisji tożsamości u Łemków. Jako pedagoga bardzo interesują mnie możliwości edukacyjne, które w tej grupie etnicznej związane były głównie z nauką języka mniejszości. Interesujący był kontekst przebiegu procesu nauki tego języka – gdzie dzieci i młodzież się go uczą, z jakich podręczników korzystają, dlaczego w ogóle się uczą? Ważne

³ M. Maffesoli, *Czas plemion. Schyłek indywidualizmu w społeczeństwach ponowoczesnych*, op. cit., s. 162.

dla mnie było również zbadanie roli rodziny w procesie transmisji tożsamości kulturowej. Z drugiej strony interesował mnie kontekst edukacyjny w obszarze tego, czego ja jako pedagog mogę dowiedzieć się o tej grupie i w jaki sposób zdobyta przeze mnie wiedza może być wykorzystana w procesie dalszego kształcenia dzieci i młodzieży, jak również przyszłych nauczycieli. Dodatkowo też pojawiło się pytanie jak tę wiedzę można wykorzystać na zajęciach z edukacji regionalnej. Jak kształtować w procesie edukacji osobowość otwartą na wielokulturowość z jednoczesną umiejętnością zachowania własnej tożsamości? Te i wiele innych pytań wyznaczyło kształt założeń edukacyjnych mojej pracy.

Warto podkreślić, że chyba nigdy wcześniej nie było tak ważnego zadania do wykonania przez grupę mniejszościową, jak ochrona i przekazywanie tożsamości. We współczesnym świecie, który często traktowany jest jak „globalna wioska”, wiele osób czuje się zagubionych. Potrzebują dookreślenia siebie poprzez przynależność do grupy, która pomaga im odnaleźć ich tożsamość. Jednocześnie też staje się miejscem przekazu tych cech i wartości, które często są charakterystyczne dla danej grupy i przez to wyróżniają jej przedstawicieli. Kiedy nastąpiła możliwość „upomnienia się” o swoje prawa, grupy liderów mniejszościowych uaktywniły swoją działalność, by móc „zaistnieć” i pokazać swoją odmienność poprzez prezentację zarówno w środowisku lokalnym, jak i w szerszej społeczności.

Wybrałam Łemków z tego obszaru do badań, ponieważ Łemkowie z Dolnego Śląska zostali zbadani przez Kazimierza Pudłę⁴. Podobnie Łemkowie osiedleni w województwie zachodniopomorskim, których opis można znaleźć m.in. w pracy Igora Hałagidy⁵. Opistem dotyczącym historii Łemków zamieszkujących Ziemię Lubuską zajmował się m.in. Stefan Dudra⁶, Roman Drozd i Bohdan Halczak⁷ oraz inni. Jednak prace te bardziej opisują tło historyczne pojawienia się Łemków na tym terenie. Autorzy, skupiając się na materiałach historycznych, nie dostrzegli teraźniejszości i przyszłości, odnosząc się tylko do przeszłości.

Powstało też wiele prac etnograficznych i socjologicznych, które poruszają szeroko rozumianą problematykę łemkowską, dotykając również zagadnień związanych z tożsamością. Spośród publikacji naukowych należy wspomnieć m.in. o pracach Jerzego

⁴ Zob. K. Pudło, *Łemkowie: proces wrastania w środowisko Dolnego Śląska 1947-1985*, Wrocław 1987.

⁵ Zob. I. Hałagida, *Ukraińcy na zachodnich i północnych ziemiach Polski 1947-1957*, Warszawa 2003.

⁶ Zob. S. Dudra, *Kościół prawosławny na ziemiach zachodnich i północnych Polski po II wojnie światowej*, Zielona Góra 2004 czy S. Dudra, *Poza małą ojczyznę. Łemkowie na ziemi lubuskiej*, Wrocław 2008.

⁷ Zob. R. Drozd, *Polityka władz wobec ludności ukraińskiej w Polsce w latach 1944-1989*, Warszawa 2001 czy R. Drozd, B. Halczak, *Dzieje Ukraińców w Polsce w latach 1921-1989*, Zielona Góra–Słupsk 2010.

Żurki⁸, Wojciecha Sitka⁹, Paula Roberta Magocsiego¹⁰, Mirosława Pecucha¹¹ czy Bogdana Horbala¹². Nie można pominąć też pracy Marka Dziewierskiego, Bożeny Pastwy i Bogdana Siewierskiego¹³. Poddali oni analizie m.in. wpływ wysiedlenia na dezintegrację Łemków. Ewa Michna¹⁴ podjęła się próby przedstawienia dualizmu występującego w omawianej grupie. Natomiast Jacek Nowak¹⁵ starał się dokonać rekonstrukcji tożsamości Łemków.

Wnikliwej i bardzo szczegółowej analizy związanej z mniejszością etniczną Łemków dokonał Bogdan Horbal w swojej publikacji pt. *Lemko Studies: A Handbook*¹⁶. Zawarł on w niej kompleksową analizę: od opisu regionu, poprzez szczegółowy opis ludności, z uwzględnieniem m.in. kultury, religii i edukacji, wraz ze szczegółową historią grupy. Jest to obecnie chyba najbardziej kompleksowe studium Łemków. Bardzo bogata literatura przedmiotu wykorzystana w tej pracy ukazuje złożoność problematyki łemkowskiej.

Na tle tych opisów powstała potrzeba przeprowadzenia badań i wypełnienia powstałej luki w kontekście transmisji tożsamości wśród Łemków północnej części województwa lubuskiego. Bazując na materiałach historycznych dostarczonych m.in. przez wymienionych historyków, jak też informacjach uzyskanych w Instytucie Pamięci Narodowej, starałam się spojrzeć na to zagadnienie z perspektywy pedagogiki wielokulturowej i międzykulturowej.

Książka składa się z ośmiu zasadniczych rozdziałów. W pierwszym dokonana została charakterystyka tożsamości i jej umiejscowienia w kontekście wielokulturowości i międzykulturowości. Zagadnienie tożsamości przedstawicieli mniejszości narodowych i etnicznych, którymi zajęłam się, podejmując badania, stanowi ciekawy obszar analizy. Próba określenia „kim jestem?” dla wielu może stanowić pewien problem związany z dookreśleniem się. Już Cyprian Kamil Norwid podkreślał: „Lecz aby drogę mierzyć przyszlą, trzeba nam pomnieć, skąd się wyszło”¹⁷. Zdanie to w doskonały sposób odnosi się do próby odpowiedzi na pytanie „kim jestem?”. Bez znajomości historii własnej rodziny i historii naszych przodków nie będziemy mogli zrozumieć samych siebie i właściwie kształtować

⁸ J. Żurko, *Kulturowe uwarunkowania tożsamości narodowej Łemków w Polsce*, praca doktorska 1997.

⁹ *Mniejszość w warunkach zagrożenia. Pamiętniki Łemków*, red. W. Sitek, Wrocław 1996.

¹⁰ P. R. Magocsi, *Karpato-Rusini: obecny stan i perspektywy*, „Sprawy Międzynarodowe” 1992, nr 7-12, s. 95-110.

¹¹ M. Pecuch, *Tożsamość kulturowa Łemków w zachodniej Polsce i Ukrainie. Studium porównawcze*, praca doktorska 2004.

¹² B. Horbal, *Łemkowie i Łemkowszczyzna w literaturze i historiografii*, praca doktorska 2005.

¹³ M. Dziewierski, B. Pastwa, M. Siewierski, *Dylematy tożsamości. Studium społeczności łemkowskiej w Polsce*, Katowice 1992.

¹⁴ E. Michna, *Łemkowie. Grupa etniczna czy naród?*, Kraków 1995.

¹⁵ J. Nowak, *Zaginiony świat? Nazywają ich Łemkami*, Kraków 2000.

¹⁶ B. Horbal, *Lemko Studies: A Handbook*, East European Monographs, New York 2010.

¹⁷ C. K. Norwid, *Niewola. Rapsod*, [w:] *Pisma wszystkie. Poematy*, Warszawa 1971, t. 3, s. 382.

swoją tożsamość. Na tym tle pojawia się kwestia transmisji tożsamości. Jej przebieg zależy od wielu różnych czynników. Interesującym okazało się wykrycie i zbadanie kanałów transmisji tożsamości wśród przedstawicieli mniejszości łemkowskiej.

W przypadku moich badań transmisję traktowałam jako przekaz pewnych elementów tożsamości mniejszości Łemków, pokazując jej specyfikę. Należy mieć przy tym świadomość, że sytuacja, w jakiej znajduje się grupa mniejszościowa, stwarza odmienne warunki transmisji tożsamości niż w przypadku grupy większości. To, co grupa większości posiada bez problemów, grupa mniejszości musi sobie w pewnym stopniu wywalczyć. Przykładem tego może być nauka języka mniejszości czy zapis nazw ulic w języku mniejszości.

Mniejszość etniczna Łemków trafiając na ziemie zachodnie, musiała nauczyć się walczyć o swoją tożsamość. Gdy mieszkali na Łemkowszczyźnie¹⁸, samookreślenie nie było im do niczego potrzebne. Byli przecież u siebie. Problem dookreślenia tożsamości pojawił się dopiero po przybyciu na ziemie zachodnie. Sytuacja, w jakiej znaleźli się Łemkowie, zmusiła ich do podjęcia działań związanych z podtrzymaniem własnej tożsamości. Ich tożsamość, jej zachowanie i przekazywanie stały się istotą moich badań. Tożsamość traktowana jest w tym przypadku jako zmienna zależna, na którą istotny wpływ ma wiele czynników. M. Nowicka-Kozioł zwraca uwagę, że najważniejsze czynniki, które warunkują kształtowanie tożsamości, mają charakter polityczny, religijny i kulturowy. To na tym tle tworzona jest tożsamość etniczna, która będąc konstruktem wielowymiarowym, posiada różne elementy: m.in. uczucia etniczne, postawy, wiedzę i różne zachowania¹⁹. Biorąc pod uwagę te elementy, dokonano próby określenia tożsamości Łemków.

Zadanie, jakie sobie postawiłam do zrealizowania, to poznanie przebiegu kanałów transmisji tożsamości u Łemków. Pisząc o transmisji tożsamości, chciałam przedstawić studium przypadku Łemków, gdyż każda mniejszość ma swoją historię, swoje dylematy i problemy do rozwiązania, ma również swoją kulturę do zaprezentowania. Mam jednocześnie nadzieję, że przybliżenie interesującej grupy etnicznej, jaką są Łemkowie, stworzy szansę na

¹⁸ Łemkowszczyzna – jej historia sięga mniej więcej XIV wieku i pokazuje, że wpływ na nią miały różne czynniki, narody i władcy. W dokumentach podkreśla się, że do XIV wieku Łemkowszczyzna należała do księstwa halickiego. Następnie, od pierwszej wyprawy Kazimierza Wielkiego na Ruś Halicką, znalazła się w Królestwie Polskim i pozostała w nim przez 432 lata. Po upadku konfederacji barskiej i I rozbioru Polski aż do odzyskania niepodległości przez Polskę w 1918 r. Łemkowszczyzna była w granicach Austrii (od 1867 r. w granicach Austro-Węgier). W tym czasie stała się częścią Galicji. Od odzyskania przez Polskę niepodległości w 1918 r. do dnia dzisiejszego Łemkowszczyzna należy do państwa polskiego. (Na podstawie M. Misiak, *Łemkowie. W kręgu badań nad mniejszościami etnolingwistycznymi w Europie*, Wrocław 2006, s. 55).

¹⁹ M. Nowicka-Kozioł, *Identyfikacja i poczucie tożsamości jako stymulatory odpowiedzialności moralnej*, „Edukacja” 1991, nr 2.

lepsze ich poznanie, zrozumienie ich historycznych perturbacji, i jednocześnie pokaże, że żyją wśród nas Inni, którzy mają ciekawą przeszłość, lecz jednocześnie są w stanie ubogacić przyszłość środowiska, w którym żyją obecnie. Skomplikowany i zagmatwany los mniejszości łemkowskiej dał początek wielu pytaniom, m.in. o to, czy w tej grupie istnieje transmisja tożsamości etnicznej, a jeśli tak, to w czym ona się przejawia. Odkrycie tej specyfiki było możliwe po szczegółowym zbadaniu m.in. tego, jaka jest specyfika dziejów Łemków, w tym też, jakie były punkty zwrotne ważne dla przedstawicieli tej mniejszości. Istotnym elementem okazały się również symbole, które były ważne dla Łemków, oraz proces przekazywania języka mniejszości. Nie bez znaczenia pozostawała też kwestia udziału w życiu religijnym i społeczno-kulturowym. Sytuacja społeczno-polityczno-gospodarcza i klimat, w jakim Łemkowie trafili na ziemie zachodnie, nie ułatwiał im poprawy swojego wizerunku w oczach sąsiadów. Do tego jeszcze rozproszenie ludności łemkowskiej i brak świadomej tożsamości spowodowały, że był to proces trudny, złożony i prowadzony w skomplikowanych warunkach społecznych. Złożoność i delikatność spowodowały, że nie było to zadanie łatwe.

Rozdział drugi charakteryzuje mniejszość etniczną, jaką tworzą Łemkowie. Historię współczesnych Łemków należy rozpatrywać w dwóch zasadniczych okresach. Pierwszy z nich to czas do 1947 roku, kiedy Łemkowie zamieszkiwali tereny swoich przodków w górach. Wiedli tam spokojne życie, tworząc już wtedy społeczność wielokulturową. W jednej wsi zamieszkiwały rodziny polskie, łemkowskie, żydowskie czy cygańskie. W szkole wiele lat temu nauczano zarówno języka ruskiego (tj. języka łemkowskiego), jak i polskiego czy ukraińskiego.

Drugi okres zaczyna się po 1947 roku, kiedy to została przeprowadzona akcja „Wisła”. Nastąpiło masowe wysiedlenie Łemków z terenów Łemkowszczyzny. Ludność łemkowska została posądzona o współpracę z UPA²⁰ i przesiedlona na Ukrainę oraz na tereny zachodniej Polski. Po wysiedleniu Łemkom nie było łatwo, ponieważ przybyli oni na ziemie zachodnie w atmosferze niezbyt przychylnej, która stawiała ich w gronie nowych sąsiadów w roli bandytów i zdrajców narodowych. Taka sytuacja musiała wzbudzać nieufność i ostrożność w akceptowaniu przybyszów.

W 1947 roku tereny zachodniej Polski były już częściowo zamieszkałe przez nowo przybyłych Polaków. Ludność łemkowska często była osiedlana w zrujnowanych budynkach. Przywieziony z Łemkowszczyzny dobytek, który pozwolono zabrać ze sobą i który miał się

²⁰ UPA – Ukraińska Powstańcza Armia.

zmieścić na jednym wozie, nie wystarczał do umeblowania domu. Często brakowało też narzędzi do pracy, sprzętu i podstawowych przyborów. W tak trudnej i złożonej sytuacji ludności łemkowskiej nie było łatwo odnaleźć się w nowej rzeczywistości. Nowe miejsce, na które została przesiedlona, na dodatek przymusowo, powitało ją z nieufnością, lękiem, a czasami wręcz wrogo. Do tego jeszcze cała oprawa społeczno-polityczna tylko utrudniała adaptację w nowym miejscu zamieszkania. Dla ludności łemkowskiej rozpoczął się więc trudny proces wrastania w nowe środowisko, nie zawsze przyjazne. Jak w tak trudnych warunkach społeczno-politycznych żyć, pracować i jednocześnie walczyć o swoją niezależność, uznanie oraz krzewienie i podtrzymywanie własnego dorobku kulturowego, przekazywanie historii swoich przodków następnym pokoleniom?

Bazując na literaturze historycznej, starano się odpowiedzieć tutaj m.in. na pytanie, kim są Łemkowie. Wielu Łemków nie potrafi udzielić sobie odpowiedzi na to pytanie lub posiada błędne wyobrażenie o swoich korzeniach. W części tej zaprezentowano również aspekty historyczne i ich wpływ na sytuację Łemków dawniej i dziś. Próba odpowiedzi na pytanie, kim są Łemkowie, ma istotne znaczenie dla przebiegu kształtowania ich tożsamości i jej transmisji kolejnym pokoleniom. Zrozumienie specyficznej sytuacji, w jakiej znaleźli się Łemkowie po 1947 r., jest możliwe tylko wtedy, gdy będziemy rozumieć, czym jest wielokulturowość i z jakimi problemami może się spotkać członek społeczności wielokulturowej. Starano się jednocześnie wykazać powiązanie obu kwestii i jej wpływ na mniejszość etniczną Łemków.

Bazując na założeniach metodologii badań, w trzecim rozdziale przedstawiono charakterystykę zagadnień związanych z projektem badawczym. Dokonano tutaj prezentacji m.in. założeń koncepcji badań, doboru próby czy stawianych pytań badawczych, w oparciu o które zostały przeprowadzone badania na przełomie 2011 i 2012 r.

Rozdziały od czwartego do ósmego stanowią prezentację i analizę uzyskanych wyników badań tożsamości Łemków. Jest to próba prezentacji transmisji tożsamości etnicznej wśród współczesnych Łemków. Zwrócono tu szczególną uwagę na możliwości transmisji tożsamości etnicznej z podziałem na występowanie specyficznych pasów transmisyjnych w postaci m.in. specyfiki grupy etnicznej, tradycji i symboliki badanej grupy, przekazu języka łemkowskiego czy roli życia religijnego i działalności w organizacjach społeczno-kulturalnych.

Jednym z ważnych obszarów związanych z tożsamością jest znajomość własnej grupy etnicznej. To przecież grupa daje nam podstawę i oparcie do budowania tożsamości. W rozdziale czwartym dokonałam prezentacji i analizy znajomości własnej grupy przez

badanych Łemków. Ważnym pytaniem okazało się pytanie o to kim są Łemkowie? Obecnie wśród tej grupy obserwowany jest dualizm w odpowiedzi na to pytanie. Jedni przedstawiciele Łemków twierdzą, że Łemkowie są Ukraińcami inni, że są Rusinami. Znajomość historii pojawienia się ich przodków na ziemiach zachodnich daje również obraz nawiązywania do korzeni. Ważnym momentem dla każdej grupy są znaczące wydarzenia i punkty zwrotne, które powodowały często nieodwracalne zmiany ważne dla grupy. Również w przypadku Łemków pojawiły się takie, które miały wpływ na ich historię. Warto jest wskazać m.in. powołanie Republiki Łemkowskiej czy przeprowadzenie akcji „Wiała”. Przedstawiciele Łemków znają te wydarzenia i wskazują na jeszcze inne ważne dla ich grupy. Istotnym elementem związanym z tożsamością jest utożsamianie się z pojęciem ojczyzny. Po badaniach można było zaobserwować różnice pokoleniowe w określaniu swojej ojczyzny. Dla najstarszych przedstawicieli Łemków była to Łemkowszczyzna a dla najmłodszych była to Polska. Ważnym elementem charakterystycznym dla grupy okazały się też stereotypy. Jako elementy upraszczające rzeczywistość powodowały one, że Łemkowie traktowani jako Ukraińcy czuli się pokrzywdzeni i niezrozumiani przez najbliższe otoczenie w środowisku, w którym żyli.

Rozdział piąty stanowi próbę analizy współczesnego wykorzystania języka łemkowskiego do komunikowania się w przestrzeni społecznej grupy. Interesującym okazał się fakt wykorzystania języka przodków obecnie. W badaniach zainteresowanie językiem łemkowskim oscylowało wokół dwóch głównych obszarów – czy jest to język znany, szczególnie najmłodszemu pokoleniu i jeśli tak, to gdzie się go uczą.

Rozdział szósty zawiera próbę prezentacji tradycji i symboli łemkowskich, szczególnie tych, które przetrwały do dnia dzisiejszego. Badając trzy pokolenia Łemków interesowało mnie czy zachowane zostały tradycje łemkowskie i jeśli tak, to jak one są obecnie kultywowane. Istotnym i ważnym dla grupy mniejszościowej okazała się także symbolika, która miała pokazać jakie symbole są ważne i charakterystyczne dla tej grupy w interpretacji trzech pokoleń.

Kolejny, siódmy rozdział, dał odpowiedź na pytanie dotyczące życia religijnego Łemków. Z zapisów historycznych wiadomo, że Łemkowie zawsze uważani byli za bardzo religijnych. Jednak i w przypadku tej grupy nie obyło się bez pewnych perturbacji związanych z odejściem Łemków od prawosławia i ponownym powrotem do wiary ojców. Po 1947 r. podobnie Łemkowie przeżyli trudności związane z brakiem możliwości kultywowania swojej wiary. Stąd interesującym okazało się określenie jakiego wyznania są współcześni Łemkowie i jak wygląda ich udział w życiu religijnym.

W ostatnim rozdziale zwróciłam uwagę na działalność organizacji społecznych i kulturalnych, które mogą stanowić jeden z filarów podtrzymywania łemkowskiej tożsamości. Analiza obejmuje zarówno organizacje krajowe jak też działalność organizacji lokalnej, która będąc blisko i działając w najbliższym środowisku daje szansę na podtrzymanie tożsamości wśród Łemków i jednocześnie zaprezentowanie swojej kultury szerszej społeczności.

Zakończenie jest próbą wskazania, dokąd zmierzają współcześni Łemkowie zamieszkujący północne tereny ziemi lubuskiej w kształtowaniu tożsamości etnicznej kolejnych pokoleń. Jednocześnie też zdobyta wiedza pomaga w ukierunkowaniu działań związanych z wdrażaniem założeń wynikających z wielokulturowości i międzykulturowości w wielokulturowej społeczności. Podział cech u W. Isajiwa można odnieść do grupy Łemków, którzy mają swój język, religię, wspólnotę zwyczajów oraz przekonanie o wspólnym pochodzeniu. Stanowią mniejszość etniczną posiadającą własne korzenie, swoją historię oraz teraźniejszość i przyszłość. Analizując ich sytuację z dzisiejszej perspektywy, można stwierdzić, że być może, paradoksalnie, przesiedlenie dało im początek dookreślenia się. Pomogło też w procesie podjęcia działań związanych z zadbaniem o własną tożsamość i przekaz tej tożsamości kolejnym pokoleniom. Rodzina, jako najważniejsza komórka społeczna, ma swoją historię podobnie jak państwo, naród czy grupa etniczna. Jak wiadomo, rodzina spełnia wiele różnorodnych funkcji, o których wspominał m.in. Franciszek Adamski czy Zbigniew Tyszka²¹. Ale rodzina to również jej historia, to, co przeżyli nasi przodkowie, kim byli, gdzie żyli. Znajomość faktów z historii własnej rodziny może ułatwić nam zrozumienie różnych sytuacji, które dzieją się obecnie. Znajomość przeszłości ułatwia w znacznym stopniu postrzeganie przyszłości. Badani wszystkich pokoleń potwierdzili, że ich rodziny nie zamieszkiwały obecnych terenów od zawsze. Oznacza to, że wszyscy badani mają świadomość pojawienia się ich rodzin na ziemiach odzyskanych w wyniku pewnych wydarzeń. Ziemie odzyskane są terenem, który nie jest ich odwiecznym terytorium. Występuje tu bardzo silna współzależność pomiędzy poszczególnymi grupami badanych.

Wiedzę na temat historii Łemków badani czerpali z wielu różnych źródeł. Jednak to rodzina okazała się podstawowym i najczęstszym źródłem informacji na temat grupy etnicznej Łemków. Niemal wszyscy badani wskazywali zarówno swoich rodziców, jak i swoich dziadków jako osoby, które przekazywały im wiedzę o historii grupy. Część z nich korzystała również z innych źródeł, głównie z książek, czasopism (wszystkie grupy badane) i Internetu (średnie i najmłodsze pokolenie badanych). Istotnym zagadnieniem w tym obszarze

²¹ Por. F. Adamski, *Socjologia małżeństwa i rodziny: wprowadzenie*, PWN, Warszawa 1984; Z. Tyszka, *Socjologia rodziny*, PWN, Warszawa 1976.

jest kwestia, czy badani uważają, że zakres ich wiedzy dotyczący historii własnej grupy etnicznej jest wystarczający. Zdecydowana większość badanych przedstawicieli średniego i najmłodszego pokolenia określiła zakres swojej wiedzy jako niewystarczający. Stąd poszukiwanie wiadomości na ten temat w różnych źródłach, w tym także w Internecie. Przedstawiciele najstarszego pokolenia natomiast uważają, że ich wiedza jest wystarczająca. Część z nich też zwróciła uwagę, że nigdy nie zastanawiała się nad tym. Sytuacja ta pokazuje, że Łemkowie w dalszym ciągu poszukują wiadomości na temat własnej grupy etnicznej, jej historii i dorobku kulturowego. Oznacza to, że być może potrzebna jest edukacja na szerszą skalę, związana z historią Łemków, ponieważ najmłodsze pokolenie poszukuje wiedzy, gdyż ma świadomość niedosytu wiadomości z tego zakresu. W wielu wypadkach badani podkreślali, że ich wiedza jest niewystarczająca ze względu na brak dostępu do źródeł.

W badanej grupie trzech pokoleń Łemków wyraźnie widać, że z jednej strony transmisja tożsamości przebiega w rodzinie, ale z drugiej strony obserwuje się zanik pewnych form przekazu w niektórych obszarach. Pracy w procesie podtrzymania tożsamości etnicznej na pewno wymaga kontekst historii grupy etnicznej. Szczególnie dotyczy to średniego i najmłodszego pokolenia. Brak szczegółowych i szerszych informacji na temat historii własnej grupy bardzo zuboża jej obraz. A pamiętać należy, że coraz mniej świadków historii tamtych czasów pozostaje wśród nas. Za kilka czy kilkanaście lat nie będzie już tych, którzy jeszcze dzisiaj mogą nam coś na ten temat powiedzieć.

Drugi ważny obszar, który wymaga kontynuacji i nasilonej pracy, tworzy nauka języka łemkowskiego. Jeśli nie będzie osób nim mówiących, język zaniknie. Stanie się martwym dowodem historii, że kiedyś żyła grupa, która posługiwała się takim językiem. Ze względów praktycznych Łemkowie używają polszczyzny, gdyż jest ona językiem państwowym, ale warto zastanowić się, jak w dalszym ciągu podtrzymać i rozpowszechnić nie tylko potrzebę, ale wręcz konieczność dalszego nauczania języka łemkowskiego. Ze względu na rozproszenie Łemków jego nauka zawsze była utrudniona, gdyż nieliczne grupy nie dawały szans na tworzenie klas w szkołach. Może organizacja kursów nawet dla szerszego gremium osób zainteresowanych kulturą łemkowska pomogłaby w podtrzymaniu znajomości tego języka.

Bardzo ważnym elementem w procesie podtrzymywania tożsamości etnicznej okazała się działalność kulturalna. Wszelkie poczynania, które dają szansę na prezentację dorobku Łemków i wyjście do szerszego środowiska, już nie tylko lokalnego, udowadniają, że Łemkowie nie tylko są kontynuatorami tradycji swoich przodków, ale starają się, szczególnie młodzi ludzie, stworzyć coś sami w duchu i tradycji dziadków i pradziadków. Dowodem na to

jest działalność i dorobek zespołu *Lemko Tower*²², który nie tylko jest odtwórcą dawnych pieśni Łemkowszczyzny, ale stara się, bazując na dorobku swoich przodków, tworzyć nowe aranżacje, wydawać nowe płyty po to, by inni też mogli zapoznać się z jego wizją twórczości łemkowskiej.

Ważnym pasem transmisji tożsamości okazuje się też religia. Nawiązanie do religii przodków – prawosławia, jak też działalność księdza i cerkwi powodują, że ten przekaz również tutaj następuje. Nie da się zapewne zachować wszystkiego tak, jak miało to miejsce pięćdziesiąt czy sześćdziesiąt lat temu. Niemniej jednak religia w dalszym ciągu stanowi ważny element życia Łemków. Obecnie cerkiew to nie tylko miejsce modlitwy i spotkania z Bogiem. Jest to też miejsce, w którym następuje nauka języka czy wręcz przekaz kulturowy.

Badania pokazały również, że działalność stowarzyszeniowa przynosi efekty tylko wtedy, gdy jest zorganizowana bardzo blisko, w środowisku lokalnym. Częstość i różnorodność ofert skierowanych nie tylko do Łemków, ale do szerszej społeczności, daje większe możliwości w procesie podtrzymania tożsamości i jednocześnie daje szansę szerszemu odbiorcy na zapoznanie się z dorobkiem mniejszości. Poza tym zaszczepienie w najmłodszym pokoleniu chęci działania w strukturach stowarzyszenia jest szansą na kontynuację tradycji i dorobku przodków. Jest to ważne ze względu na fakt, że Łemkowie na ziemi lubuskiej żyją na styku z Polakami. To tutaj ich kontakty społeczno-kulturowe się przenikają. To tutaj, na ziemi lubuskiej, spotkali się i rozpoczął się podwójny proces działalności społeczno-kulturowej. Z jednej strony Łemkowie rozpoczęli proces podtrzymywania własnej tożsamości, przywiezionej z gór, a z drugiej strony rozpoczął się proces przenikania kultury polskiej do ich kultury i kultury łemkowskiej do kultury polskich sąsiadów. Jednak istotne pozostaje to, jak zachowują oni i przekazują swoją tożsamość kulturową w wielokulturowym środowisku zamieszkania.

Wielokulturowość jest faktem, który na zawsze zmienił podejście do społeczeństw, które nie są mononarodowe. Część badanych Łemków jest bilingwalna²³ z uwagi na umiejętność komunikowania się zarówno w języku polskim, jak i w języku łemkowskim. Dzięki temu są bogatsi nie tylko o wiedzę, ale i umiejętności komunikacyjne, które pozwalają porozumiewać się z innymi. Rola języka łemkowskiego zmieniła się na przestrzeni

²² Szerzej na temat działalności zespołu *Lemko Tower* w artykułach: B. A. Orłowska, *Muzyka jako obszar komunikacji międzykulturowej Łemków w środowisku lokalnym*, [w:] *Kompetencje międzykulturowe jako kapitał społeczności wielokulturowych*, red. nauk. J. Muszyńska, W. Danilewicz, T. Bajkowski, Wydawnictwo Akademickie Żak, Warszawa 2013; B. A. Orłowska, *Kształtowanie łemkowskiej tożsamości kulturowej (na przykładzie zespołu Lemko Tower)*, [w:] *Język. Religia. Tożsamość*, t. 2, red. G. Cyran i E. Skorupska-Raczyńska, PWSZ w Gorzowie Wlkp., Gorzów Wlkp. 2008, s. 183-193.

²³ Por. M. Misiak, *Łemkowie. W kręgu badań nad mniejszościami etnolingwistycznymi w Europie*, op. cit., s. 127.

sześćdziesięciu pięciu lat po akcji „Wisła” – obecnie nie funkcjonuje on już w takiej sferze jak dawniej. Jednak dzięki ciągłemu kontaktowi z tym językiem, np. w obszarze muzyki, obserwuje się powrót do nauki języka łemkowskiego najmłodszego pokolenia Łemków. Warto podkreślić, że „tożsamość łemkowska jest zarówno współcześnie, jak i w przeszłości warunkowana etnicznością, co oznacza, że Łemkowszczyzna była obszarem, na którym mieszkali Łemkowie, a nie że każdy, kto mieszkał na Łemkowszczyźnie, był Łemkiem. O przynależności łemkowskiej może decydować kryterium etnolingwistyczne (znajomość języka) lub kryterium genealogiczne (dotyczące powiązań rodzinnych, stosunków pokrewieństwa). Zauważono, że drugie kryterium ma częste zastosowanie w pokoleniu dwudziesto-, trzydziesto- i czterdziestolatków. Zgadzą się oni, że nieznanostwo języka łemkowskiego nie wpływa na ich poczucie tożsamości, ale jednocześnie chcieliby się nim posługiwać. Znanostwo języka stanowi swoiste dopełnienie łemkowskości”²⁴.

Z badań i uzyskanych wyników wyraźnie obserwuje się, że transmisja tożsamości etnicznej w przypadku mniejszości etnicznej Łemków przebiega kilkoma pasami transmisyjnymi. Podstawowym pasem transmisyjnym jest rodzina. Kolejnym pasem transmisyjnym jest religia, w przypadku której za pośrednictwem księdza przebiega transmisja tożsamości. Lekcje religii, cerkiew to elementy tego pasa, które stanowią istotny przekazywacz wartości grupy mniejszościowej. W znacznie mniejszym stopniu, ale nie bez znaczenia, jako kolejny pas transmisyjny pojawia się grupa rówieśnicza. Dzięki zmianom w postrzeganiu współcześnie mniejszości narodowych i etnicznych młodzież rozpoczęła działalność m.in. w różnego rodzaju zespołach muzycznych. To za ich pośrednictwem, poprzez przygotowywanie zarówno repertuaru, jak też poprzez własne próby twórczości oparte na pieśniach przodków, transmisja ta może przebiegać nadal. Robert K. Merton zwrócił uwagę na rodzinę, traktując ją jako najważniejszy pas transmisyjny. Autor podkreślał, że to w rodzinie następuje przekazywanie wzorców kolejnym pokoleniom²⁵. Dlatego też prezentowane wyniki badań oparte zostały na opiniach trzech pokoleń Łemków, którzy, połączeni węzami krwi, zgodzili się odnieść do zagadnień, za pomocą których transmisja tożsamości etnicznej w rodzinie następuje. Nie oznacza to oczywiście, że w tym procesie nie uczestniczą inne elementy. Jednak rodzina stanowi spoiwo, które łączy poszczególne elementy, daje podstawy tożsamości etnicznej. Jak podkreślił Zygmunt Bauman –

²⁴ Ibidem, s. 126.

²⁵ R. K. Merton, *Teoria socjologiczna i struktura społeczna*, przełożyli E. Morawska i J. Werterstein-Żuławski, Wyd. Naukowe PWN, Warszawa 2002, s. 222.

dziedziczymy ją po swoich przodkach. W nawiązaniu do badań J. Nikitorowicza²⁶ i uzyskanych obecnie wyników badań stwierdzić należy, że w przypadku badanych Łemków w dalszym ciągu transmisja i kultywowanie rdzennych, podstawowych wartości ma swoje źródło rodzinno-familijno-parafialne. Są to główne miejsca, w których przekaz ten następuje.

W prezentowanych badaniach omówiono kilka zasadniczych elementów, które znajdują się na tym pasie transmisyjnym, jakim jest rodzina: historię, język, religię, tradycję i kulturę. Oczywiście te szczegółowe filary stanowią ważny element podtrzymujący tę tożsamość. Jeżeli wszystkie są mocne i silne – tożsamość również pozostanie stabilna. Jeśli natomiast któryś z filarów zacznie słabnąć, wtedy tożsamość może zacząć się chwiać. Kiedy tożsamość jest silna i stabilna, daje szansę na właściwy przekaz kolejnym pokoleniom. Jednak musi mieć swoje oparcie w rodzinie. Bo to rodzina daje stabilizację i dobre podstawy do kształtowania tożsamości. Za pomocą języka, tradycji, kultury czy religii przekazuje podstawy tożsamości. Bez niej tożsamość grupy etnicznej nie mogłaby istnieć. Oczywiście, są jeszcze inne przekazy treści tożsamościowych, takie jak np. grupa społeczna, ale bez rodziny zapewne ten przekaz tożsamości nie byłby tak trwały. To rodzina jest tym bezpiecznym miejscem, w którym uczymy się języka, poznajemy tradycję i kulturę. To tutaj, za pośrednictwem rodziny, wprowadzani jesteśmy w arkana religii. Analiza transmisji tożsamości etnicznej pozwoliła zobaczyć, jakie wzory, tradycje czy wartości zostały przyjęte i są nadal kontynuowane, a jakie odrzucone bądź zmodyfikowane w kontekście zmian społeczno-kulturowych. Wpływ rodziny jako najważniejszego pasa transmisyjnego jest nieoceniony. Jednak dzieje się tak tylko wtedy, gdy nie mamy do czynienia z różnego rodzaju zakłóceniami (np. małżeństwa mieszane). Mogą one powodować, że transmisja ta podlega pewnej modyfikacji.

Biorąc pod uwagę przeprowadzone badania, w kontekście samookreślenia Łemków wśród badanych trzech pokoleń wyraźnie obserwuje się występowanie opcji rusińskiej. Można więc założyć, że na badanym obszarze następuje transmisja tożsamości rusińskiej. Pracowitość, jako cecha występująca w trzech pokoleniach i mająca swój odnośnik we wcześniejszych badaniach, dowodzi przekazywania tej wartości z pokolenia na pokolenie. Religijność, sumienność, uczciwość i dbanie o ciągłość języka, tradycji, kultury i tożsamości, szczególnie w pasie transmisyjnym Rodzice – Dzieci, ma nadal istotne znaczenie dla transmisji tożsamości etnicznej Łemków. W odniesieniu do istotnych faktów historycznych, które uważane są za najważniejsze w dziejach Łemków, w badaniach obserwuje się

²⁶ J. Nikitorowicz, *Socjalizacja i wychowanie w zróżnicowanych wyznaniowo i etnicznie rodzinach Białostoczczyzny*, op. cit.

nastawienie tylko i wyłącznie na wysiedleńczą akcję „Wisła”. Pozostałe wydarzenia traktowane są marginalnie. Może należałoby również tej grupie, szczególnie średniemu i najmłodszemu pokoleniu, przybliżyć inne fakty historyczne, jakże istotne dla Łemków. Oznacza to, że trzeba zająć się edukacją historyczną rodziców i dzieci, bo inaczej za kilka lat wszystko zostanie zapomniane.

Prezentowane w książce wyniki badań pokazały istotę i praktyczną stronę działalności ludzi w wielokulturowej społeczności. Życie i funkcjonowanie Łemków na ziemiach zachodnich pokazało, że realizacja założeń edukacji międzykulturowej jest możliwa. Umiejętnie prowadzona działalność w środowisku lokalnym może dać pozytywne efekty w postaci życia przedstawicieli o różnym pochodzeniu narodowym i etnicznym w wielokulturowej społeczności. Dzięki współistnieniu na jednym terenie możliwe było skorzystanie z dorobku wielu kultur, a to otwiera na różnorodność. Wzrastanie od najmłodszych lat w wielokulturowej społeczności daje szansę na wykształcenie u kolejnych pokoleń zainteresowania innymi, którzy żyją wraz z nami, tuż obok nas.

Uwzględniając cechy wielokulturowego społeczeństwa, warto podkreślić, że ziemie zachodnie są terenem, na którym, ze względu na występowanie różnych społeczności, pewne cechy już się wytworzyły. Na jednym terenie żyje ludność mająca różne pochodzenie, różne korzenie i różne doświadczenia. Jednak dzięki nabyciu kompetencji międzykulturowych ludność ta potrafiła wykształcić u siebie cechy takie jak tolerancja, współpraca i współdziałanie. Poprzez swoją działalność na ziemiach zachodnich Łemkowie pokazali, że wielokulturowość jest zadaniem, które można zrealizować. Trzeba tylko umieć odpowiedzieć sobie na trzy zasadnicze pytania: Kim jesteśmy? Jak żyjemy razem i jak współdziałamy ze sobą? Odpowiedzi na te pytania pozwolą podtrzymywać własną tożsamość, jednocześnie żyjąc w wielokulturowej społeczności i dając coś z własnej kultury innym. Tak jak robią to Łemkowie.

Dziedzictwo Łemków pokazuje mniejszość etniczną o bogatej historii i interesującej kulturze, którą warto poznać. To dzięki obcowaniu i poznawaniu innych kultur rozwijamy się i łatwiej będzie nam zrozumieć nie tylko obcych, ale przede wszystkim będziemy dostrzegać i doceniać własną kulturę. Już Florian Znaniecki podkreślał, że „twórczy rozwój ludzkości wymaga, aby człowiek uczestniczył aktywnie co najmniej w dwu kulturach, doceniając obie”²⁷. Zachodnia Polska, na której leży ziemia lubuska, daje właśnie taką szansę

²⁷ J. Nikitorowicz. *Pogranicze. Tożsamość. Edukacja międzykulturowa*, Białystok 2005, s. 18.

na uczestnictwo w wielu kulturach, ważne jest, aby z tej szansy we właściwy sposób skorzystać.

5. Omówienie pozostałych osiągnięć naukowo – badawczych (artystycznych)

Moje zainteresowania badawcze oscylują wokół zagadnień związanych z wielokulturowością, międzykulturowością, regionalizmem i pedagogiką społeczną. Ze względu na moją aktywność zawodową i dydaktyczną, służebną w zakresie kształcenia i doskonalenia nauczycieli i pracowników socjalnych, moje badania mają charakter inter- i transdyscyplinarny. W prowadzonych pracach z zakresu wielokulturowości i problemów socjalnych wykorzystuję również wiedzę z innych dyscyplin naukowych, takich jak: kulturoznawstwo, etnologia, religioznawstwo, socjologia oraz psychologia. Mój dotychczasowy dorobek badawczy przypisać mogę do kilku głównych obszarów zagadnień:

a) Edukacja ekologiczna

Pierwszym moim obszarem badań prowadzonych pod kierunkiem prof. zw. dr hab. Roberta B. Woźniaka były zagadnienia związane z kształtowaniem świadomości ekologicznej dzieci i młodzieży. Cykl tych badań został zakończony obroną pracy doktorskiej i wydaniem monografii autorskiej pt.: „Świadomość ekologiczna jako problem edukacji szkolnej” w 2001r. Publikacje z tego zakresu znajdują się w załączniku nr 3a.

b) Wielokulturowość, międzykulturowość, regionalizm

Od kilku lat prowadzę badania z zakresu wielokulturowości, międzykulturowości i regionalizmu. Jako kierownik pracowni etnopedagogiki w ramach Akademickiego Centrum Badań Euroregionalnych pp. Instytutu Slawistyki PAN w Warszawie prowadzę badania dotyczące edukacji dzieci i młodzieży pochodzącej z mniejszości narodowych i etnicznych, jak również zachowania tożsamości wśród kolejnych pokoleń. Dokonuję też analizy wiedzy i stosunku nauczycieli do zagadnień związanych z wielokulturowością i wdrażaniem założeń edukacji międzykulturowej w szkołach. Ziemia Lubuska jest miejscem bogatym w różnorodność kulturową. Na ziemiach tych zamieszkują zarówno Ukraińcy jak i Łemkowie, którzy trafili tutaj w wyniku przesiedleńczej akcji „Wisła” w 1947r. Tereny te zamieszkują również Cyganie/Romowie, którzy w 1964 r. zostali zmuszeni do zakończenia wędrownego trybu życia i osiedlenia się. Spotkać można też ślady kultury tatarskiej, żydowskiej i niemieckiej. Sytuacja ta daje szansę na rozwój badań nad wielokulturowością i edukacją dzieci pochodzących z mniejszości narodowych i etnicznych, oraz dzieci cudzoziemskich również obecnych na tych terenach. Publikacje z tego zakresu to m.in. wskazane w załączniku

nr 3b Wykazu publikacji, artykuły nr: 2, 4, 7, 8, 11, 15, 18, 19, 22, 23, 24, 25, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 46, 47, 48, 49, 50, 53, 54, 55.

W celu uświadomienia przyszłym nauczycielom konieczności ustawicznego doskonalenia się, jak również dla czynnych nauczycieli współorganizowałam seminarium połączone z warsztatami pt.: „Program i podręcznik we wczesnej edukacji”. Zwieńczeniem tego przedsięwzięcia jest współautorska książka pt.: „Program i podręcznik we wczesnej edukacji – wybrane zagadnienia”. W publikacji tej nawiązuję również do kwestii programów i podręczników do nauki języka łemkowskiego w klasach I-III. Do artykułów z tego zakresu, wskazanych w załączniku nr 3b należą m.in. pozycje: 25, 26, 35, 37.

c) *Praca socjalna / pedagogika społeczna*

To kolejny obszar moich zainteresowań. Położenie ziemi lubuskiej na pograniczu polsko – niemieckim sprzyja międzynarodowym kontaktom zarówno edukacyjnym jak i badawczym. Jako współpomysłodawca i współorganizator stworzyłam wspólnie z partnerem niemieckim międzynarodowy projekt pt.: „Podwójny dyplom”, który trwa nieprzerwanie już 11 lat. Zwieńczeniem tej współpracy są absolwenci tego kierunku zarówno polscy jak i niemieccy. Ogółem ukończyło ten kierunek 65 studentów niemieckich i 10 studentów polskich. Projekt ten przyczynił się również do wymiany doświadczeń nauczycieli. Ogółem w międzynarodowej wymianie 38 razy wyjeżdżali nauczyciele w celu prowadzenia zajęć i 10 w celach szkoleniowych.

W ramach tych działań prowadzone są międzynarodowe prace badawcze, których wyniki są publikowane w Polsce i w Niemczech. W komparatystyczny proces badawczy wdrażani są również studenci, którzy prowadzą badania w Polsce i w Niemczech i pod okiem promotorów przygotowują porównawcze prace licencjackie. Zwieńczeniem tej współpracy była międzynarodowa konferencja zorganizowana przeze mnie pt.: „*Warto było się spotkać. 10 lat doświadczeń polsko – niemieckiego kierunku studiów*”. Wydana została też praca pod moją redakcją pod tym samym tytułem. Inne publikacje z tego zakresu to zawarte w załączniku nr 3b wykaz publikacji m.in. artykuły nr 3, 5, 6, 10, 12, 13, 16, 17, 20, 27, 45.

5.1. Omówienie innych osiągnięć naukowo-badawczych

W celu ciągłego doskonalenia się i zdobywania nowych doświadczeń naukowych biorę czynny udział w licznych konferencjach krajowych i międzynarodowych. Poniżej prezentuję wybrane konferencje wraz z tytułami wystąpień.

Konferencje – udział w wybranych konferencjach:

- 1/ Międzynarodowe Seminarium pt.: *„Rola wyższych uczelni w regionie w kontekście wejścia Polski do Unii Europejskiej”* Gorzów Wlkp. 10-11.01.2005. - *„Perspektywa wspólnych kierunków kształcenia w ramach europejskiego modelu kształcenia”*.
- 2/ *„Speedway-Gesprach zum Thema Zuchtplize, Niemcy* 16.03.2005.
- 3/ Ogólnopolska Konferencja Naukowa pt.: *„Dziedzictwo kulturowe regionu pogranicza”* 04.2005. - *„Dziedzictwo kulturowe regionu w aspekcie wielokulturowości pogranicza“*.
- 4/ IV Gorzowskie Forum na rzecz przeciwdziałania patologii społecznej wśród dzieci i młodzieży” 04.2005. - *„Rola współpracy rodziny i szkoły w przeciwdziałaniu patologiom społecznym”*.
- 5/ Ogólnopolskie Seminarium Szkoły Wyższej pt.: *„Studiowanie a aktywność samorozwojowa studentów”* 12-14.05.2005. - *„Mobilność studentów PWSZ w Gorzowie Wlkp. w kontekście nowej filozofii edukacyjnej”*.
- 6/ Międzynarodowa Konferencja Naukowa pt.: *„Europa w czasie II wojny światowej”*, Witebsk 4-6.05.2005.
- 7/ III Międzynarodowa Konferencja Naukowa pt.: *„Ekologia pogranicza – EP’05”*, Gorzów Wlkp. – Łagów, 07.09.2005.
- 8/ Ogólnopolska Konferencja Naukowa pt.: *„Pedagogika wobec wyzwań teraźniejszości – czas na wychowanie“*, Wałbrzych 26.10.2005.
- 9/ Ogólnopolskie Seminarium Szkoły Wyższej - Ogólnopolski Zjazd Naukowy pt.: *„Skutki upowszechniania wyższego wykształcenia”* 25-26.05.2006. - *„Podwójny dyplom jako szansa na zdobycie europejskiego rynku pracy – koncepcja projektu”*.
- 10/ Ogólnopolska Konferencja *„Teoria wychowania: dyskurs o tożsamości w okresie przemian”* - Ciechocinek 19-21.10.2006.
- 11/ Ogólnopolska Konferencja Naukowa – *„Pedagog społeczny w meandrach środowiska lokalnego”* – Szczecin 5-6.06.2007.
- 12/ II Ogólnopolska Konferencja Interdyscyplinarna pt.: *„Język. Religia. Tożsamość”* - *„Kształtowanie lemkowski tożsamości kulturowej (na przykładzie zespołu Lemko Tower)”* – Głogów 31 marca – 2 kwietnia 2008r.

- 13/ Ogólnopolska Konferencja Naukowa „*Tożsamość szkoły*” - „*Tożsamość a emancypacja – dwa słowa dwa światy?*” – 21-23.04.2008.
- 14/ Lubuska debata o edukacji – czynny udział jako panelista w debacie z panią minister Katarzyną Hall z zakresu pedagogiki opiekuńczo – wychowawczej – 24.04.2008.
- 15/ I Międzynarodowa konferencja pt: „*Student niepełnosprawny w uczelni*” 14-15.05.2008 Gorzów Wlkp.
- 16/ Udział w Dniach Kultury Ukraińskiej – referat pt.: „*Czym jest pogranicze – kwestie definicyjne*” – PWSZ w Gorzowie Wlkp.26-28.05.2008.
- 17/ II Międzynarodowa Konferencja Naukowa „*Język doświadczenia religijnego*” referat - „*Język nauki, dydaktyki i religii w kulturze łemkowskiej*” – Grzybowo 15-17.09.2008.
- 18/ Konferencja Wyzwania Lubuskiego Rynku Pracy, „*Rozwój z troską o człowieka*” referat pt.: „*System kształcenia ustawicznego – dylematy między spójnością a różnorodnością*”, Sulechów 23-24.09.2008r.
- 19/ I Międzynarodowa Konferencja Naukowa pt.: „*Teoria i praktyka w kształceniu nauczycieli*” – referat pt.: „*Nauczyciele klas początkowych a kwestia mniejszości narodowych i etnicznych w szkole*” - PWSZ Gorzów Wlkp. 15.X. 2008.
- 20/ Ogólnopolska Konferencja Naukowa „*Obszary edukacji małego dziecka*” - Gorzów Wlkp. 15.X. 2008.
- 21/ Konferencja Naukowo – Metodyczna pt.: „*Wychowanie i opieka w internacie i bursie. Stan i kierunki rozwoju. Warsztat wychowawcy internatu*” – Zielona Góra 28-29.XI. 2008r.
- 22/ IV Forum Jakości pt.: „*Rola pracodawców w procesie zapewniania jakości i oceny wyższego wykształcenia*” Gorzów Wlkp., 8 kwietnia 2009.
- 23/ Seminarium Bolońskie w Zachodniopomorskim Uniwersytecie Technologicznym w Szczecinie - 03 lutego 2009 – „*Programy studiów, wielostopniowość, efekty kształcenia*”.
- 24/ Międzynarodowa Konferencja w Wiedniu pt.: „*Neue Architektur In Europäischen Hochschulraum*” - referat pt.: „*Haupt-und Nebenstudiengang in der Lehreraus – bildung in Polen und die kulturelle Vielfalt des Europäischen Hochschulraums*“ – Akademia Pedagogiczna, Wiedeń 7-8.05.2009.
- 25/ Regionalna Konferencja pt.: „*Kobieta piękna i zdrowa*”, WSB w Gorzowie Wlkp. pod patronatem poseł na Sejm RP Elżbiety Rafalskiej, 09 marca 2009.
- 26/ Ogólnopolska Konferencja Naukowa pt.: „*Kierunki rozwoju edukacji w zmieniającej się przestrzeni społecznej*” – referat pt.: „*Mniejszość łemkowska w środowisku lokalnym – jej historia i współczesność*” –11-12.05.2009 Jeziorowskie.
- 27/ Konferencja Rektorów Akademickich Szkół Polskich – 5-6.06.2009 Częstochowa.

- 28/ Międzynarodowa Konferencja Naukowa pt.: „*Łemkowie - ostatni Mohikanie Europy*” referat pt.: „*O Łemkach nie tylko dla Łemków. (O potrzebie edukacji etnicznej w szkole)*”. – Krynica Górska 23-24 czerwca 2009.
- 29/ III Międzynarodowa Konferencja Naukowa „*Język doświadczenia religijnego*” – referat pt.: „*rola duchowieństwa prawosławnego w procesie podtrzymywania tożsamości łemkowskiej*” - Grzybowo 7-9.09.2009.
- 30/ Międzynarodowa Konferencja Naukowa pt.: „*Łemkowie, Bojkowie, Huculi, Rusini. Historia, współczesność, kultura materialna i duchowa*” – referat pt.: „*Kultura łemkowska w wielokulturowej społeczności*” – Zielona Góra 26.09.2009.
- 31/ Międzynarodowa Konferencja Naukowa „*Edukacja w przebiegu życia. Od dzieciństwa do starości*”. Gorzów Wlkp. – Rogi 8-9 października 2009.
- 32/ III Międzynarodowa Konferencja Naukowa pt.: „*Konflikt – Uczenie międzykulturowe – Zmiana*”, referat pt.: „*Łemkowie w zachodniej Polsce jako przykład międzykulturowego uczenia się społeczności*” – Wrocław 18-20.11.2009.
- 33/ Międzynarodowa Konferencja Naukowa pt.: „*Życie seniora w szerokim kontekście kulturowo – społecznym. Mądrość życia – wiek mądrości*”. Filozofická fakulta PU, Katedra sociálnej práce, Centrum celoživotného a kompetenčného vzdelávania PU, Univerzita tretieho veku PU – artykuł pt.: „*Activity of Senior Citizens*”- 15.01.2010r. Presov.
- 34/ Międzynarodowa Konferencja Naukowa „*Wychowanie w rodzinie konteksty historyczne i współczesne*” – referat pt.: „*Rodzina łemkowska dawniej i dziś*”, 27-28 maja 2010r. – Jelenia Góra – Szklarska Poręba.
- 35/ Ogólnopolska Konferencja Naukowa „*Edukacja międzykulturowa – przełamywaniem barier społecznych w szkole*” – 16 grudnia 2010r. organizowana przez Pełnomocnika wojewody dolnośląskiego ds. mniejszości narodowych i etnicznych we Wrocławiu
- 36/ Ogólnopolska Konferencja Naukowa „*Ukraińcy – historia i kultura*”, referat pt.: „*Nauczanie języka ukraińskiego w Polsce*”, Szreniawa 24-25-06.2011r.
- 37/ Międzynarodowa Konferencja w Iwano – Frankowsku (Ukraina). - referat pt. „*Tożsamość współczesnego człowieka*”, 09.2011r
- 38/ Międzynarodowa Konferencja Naukowa „*Łemkowie, Bojkowie, Rusini, Huculi*”, referat pt: *Historia pochodzenia nazwisk łemkowskich*” 09. 2011r. - Akademia Pomorska w Słupsku,
- 39/ Udział w konferencji pt.: *Badania i rozwój dla Unii Europejskiej* - 10.2011r.
- 40/ Udział w seminarium w Warszawie pt.: *Badania naukowe*. 11.2011r

- 41/ Udział w konferencji pt.: „*Inkluzja społeczna*”, organizowanej przez Centrum Edukacji i Spotkań „Zamek w Trebnitz” w Niemczech. Referat pt.: „*Jak wykorzystać wyniki badań PISA do poprawy sytuacji edukacyjnej uczniów?*” 20-21.01.2012r.
- 42/ Ogólnopolska Konferencja Naukowa Uniwersytet Zielonogórski, referat pt.: „*Eurosieroty – jak im pomóc*”, Zielona Góra 03.2012r.
- 43/. Ogólnopolska Konferencja Naukowa „*Język. Religia. Tożsamość*”, referat pt.: „*Rola religii w kształtowaniu tożsamości*”, Głogów 04.2012r.
- 44/ Festiwal Kultury Europejskiej w Gorzowie Wielkopolskim 05.2012r. – wystąpienie z referatem pt.: „*Wielokulturowość współczesna*”.
- 45/ Międzynarodowa Konferencja Naukowa „*Przedsiębiorczość szansą rozwoju regionu*” Referat pt.: „*Rozwój działalności Stowarzyszenia Miłośników Kultury Łemkowskiej*”. 31.05-01.06.2012r. PWSZ w Wałczu.
- 46/ Międzynarodowa Watra w Zduni - Udział w międzynarodowej publicznej debacie jako moderator w ramach konferencji pt.: *Przyszłość Łemków w XXI wieku*. 22.07.2012r. Zjednoczenie Łemków, Zarząd Główny Gorlice.
- 47/ Udział w Cyklu Spotkań pod nazwą Telewizyjne Miasteczko Cyfrowe – Telewizja Polska SA Oddział w Gorzowie Wlkp. – Sulęcín, 11.10.2012r.
- 48/ Ogólnopolska Konferencja Naukowa „*Mniejszości regionu pogranicza polsko – niemieckiego. Separacja – adaptacja – integracja – asymilacja*” ACBE przy PWSZ w Gorzowie Wlkp. i WiMBP w Gorzowie Wlkp. – udział z referatem pt.: „*Wielokulturowość województwa lubuskiego w obszarze edukacji dzieci i młodzieży*”. 18.10.2012r.
- 49/ Ogólnopolska Konferencja Naukowa „*Postęp techniczny a wychowanie*” – referat pt.: „*Wpływ internetu na kształtowanie stereotypów u dzieci i młodzieży*”. Gorzów Wlkp. 24.10.2012r.
- 50/ Udział jako moderator w spotkaniu ekspertów pt.: *Lebenswelten älterer Menschen teitzunehmen*, w: Albert – Schweitzer – Familienmerk, Spremberg, Niemcy - 05.11.2012r.
- 51/ Ogólnopolska Konferencja Naukowa „*Mobilizacja i etniczność. Procesy mobilizacji mniejszości narodowych i etnicznych w województwie zachodniopomorskim na tle doświadczeń grup narodowościowych w innych regionach*”, referat pt.: „*Sytuacja oświatowa dzieci z mniejszości narodowych i etnicznych w Polsce (1990-2010)*” - Szczecin 07.11.2012r.
- 52/ Regionalna Konferencja Naukowa „*Uczmy się całe życie*”, referat pt.: „*Proces uczenia się u człowieka*”, Gorzów Wlkp., 17.11.2012r.

- 53/ Konferencja organizowana przez Lubuskiego Kuratora Oświaty pt.: *„Dzieci wielojęzyczne i wielokulturowe w polskiej szkole”*, referat pt.: *„Wielokulturowość współczesnego świata a edukacja”* Gorzów Wlkp., 31.01.2013r.
- 54/ Współorganizacja wspólnie z WOM w Gorzowie Wielkopolskim warsztatów wielokulturowych dla uczniów szkół gimnazjalnych pt.: *„Wielokulturowość Gorzowa”*, referat pt.: *„Gorzów miastem wielu kultur”*, Gorzów Wlkp., 07.02.2013r.
- 55/ Konferencja Regionalna pt.: *„Kobieta piękna i mądra”*, referat pt.: *„Kobiety w wielokulturowości”*, Gorzów Wlkp., 09.03.2013r.
- 56/ Ogólnopolska Konferencja Naukowa pt.: *„Miejsce Innego we współczesnych naukach o wychowaniu”*, referat pt.: *„Łemkowie jako ci Inni w przestrzeni społecznej”*. Poznań – Obrzysko 8-9.04.2013r.
- 57/ Ogólnopolska Konferencja Naukowa pt.: *„Potrzeby edukacyjne dzieci”*, referat pt.: *„Potrzeby edukacyjne dzieci romskich”*, Gorzów Wlkp., 10.04.2013r.
- 58/ Ogólnopolska Konferencja Naukowa *„Dziedzictwo kulturowe regionu pogranicza”*, Gorzów Wlkp. – Paradyż, 16-17.04.2013r.
- 59/ Ogólnopolska Konferencja Naukowa pt.: *„Socjopedagogiczne problemy niepełnosprawności”*, referat pt.: *„Specjalne potrzeby edukacyjne studentów”*, Gorzów Wlkp. 24.04.2013r.
- 60/ Seminarium z redaktor Marią Przełomiec pt.: *„Tymoszenko – niedokończona historia”*, Gorzów Wlkp., 22.04.2013r.
- 61/ Festiwal Kultury Europejskiej, referat pt.: *„Wielokulturowość jako zadanie do wykonania przez każdego”*, Gorzów Wlkp., 14.05.2013r.
- 62/ Seminarium Naukowe dla studentów *„Europa dialogu”*, referat pt.: *„Europa stereotypów”*, PWSZ w Gorzowie Wlkp., 16.05.2013r.
- 63/ Polsko – Niemiecka Konferencja Naukowa pt.: *„Turystyka i rekreacja szansą rozwoju regionu”*, referat pt.: *„Turystyka w strony przodków szansą powrotu do korzeni”*, PWSZ w Wałczu 23-24.05.2013r.
- 64/ Konferencja pt.: *„Nauka i szkolnictwo wyższe – wyzwania współczesności”*, organizowanej przez Sejmową Komisję Edukacji, Nauki i Młodzieży oraz Biuro Analiz Sejmowych, Warszawa 24.09.2013r.
- 65/ Międzynarodowa Konferencja Naukowa pt.: *„PWSZ na mapie pogranicza”*, referat pt.: *„Pogranicze jako szansa dla edukacji na przykładzie koncepcji polsko – niemieckiego projektu podwójny dyplom”*, PWSZ Gorzów Wlkp., 30.09.2013r.

66/ Regionalna Konferencja podsumowująca „*Rok wielokulturowości w Gorzowie*”, 24.10.2013r.

67/ Seminarium pt.: „*Ewaluacja i ankietowanie studentów*”, Poznań 16.11.2013r.

68/ Konferencja pt.: „*Program Horyzont 2020: fundusze na badania i innowacje w nowej perspektywie finansowej Unii Europejskiej inaugurującej program Horyzont 2020 w Polsce*”, Warszawa 07.11.2013r.

69/ Międzynarodowe Spotkanie ze studentami międzynarodowego kierunku w Brandenburgische Technische Universität (BTU) w Cottbus (Niemcy), referat pt.: „*Wielokulturowość na pograniczu polsko – niemieckim*”, Cottbus, Niemcy, 3-4.12.2013r.

70/ II Międzynarodowa Konferencja Naukowa pt.: „*The Educational and Social World of a Child Discourse of Communication, Subjectivity and Cyborgization*” 26 marca 2014r., Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu.

71/ Ogólnopolska Konferencja Naukowa – *Konteksty demokracji – ustrojowy, edukacyjny i rodzinny*, 12 maja 2014r., PWSZ im Jakuba z Paradyża w Gorzowie Wlkp.

72/ Międzynarodowa Konferencja – *Spoleczeństwa wielokulturowe- dynamika, zmienność, nieprzewidywalność. Ku jakim strategiom w edukacji międzykulturowej?*, Białystok – Lipowy Most 25-28.05.2014r.

K o n f e r e n c j e – organizacja i współorganizacja wybranych konferencji:

Czynnie też włączam się w organizację i współorganizację Konferencji naukowych. Poniżej prezentuję wybrane z ostatnich lat:

2005: *IV gorzowskie forum na rzecz przeciwdziałania patologii społecznej wśród dzieci i młodzieży* – współorganizacja z Urzędem Miasta Gorzowa i Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie w Gorzowie Wlkp.

2006:

- *Szkolnictwo specjalne w Gorzowie Wlkp. Szanse i zagrożenia* - współorganizacja z Urzędem Miasta Gorzowa i Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie w Gorzowie Wlkp.
- *Student niepełnosprawny w uczelni* – Organizacja Konferencji.
- *Teoria i praktyka w kształceniu nauczycieli* – Współorganizacja Konferencji

2010:

- „*Przełamywanie barier psychologicznych, społecznych i emocjonalnych w funkcjonowaniu osób niepełnosprawnych w społeczeństwie*” – Współorganizacja konferencji.

- „*Narkotyki sprawą rodziny*” – Współorganizacja konferencji z Monarem Gorzów Wlkp. 12 X 2010r.

2011:

- „*Uczelnia przyjazna niepełnosprawności. Pomędzy stereotypami a rzeczywistością funkcjonowania osób niepełnosprawnych w społeczeństwie*” – Współorganizacja konferencji.
- „*Szkoła w budowaniu społeczeństwa. Przeszłość – terażniejszość – przyszłość*”. Współorganizacja Międzynarodowej Konferencji 16 marca 2011r.

2012:

- Konferencja Regionalna pt.: „*Uczmy się całe życie*” - Współorganizacja razem ze Stowarzyszeniem *Civilitas* z Zielonej Góry.
- „*Mniejszości regionu pogranicza polsko – niemieckiego. Separacja – adaptacja – integracja – asymilacja*” - Współorganizacja konferencji.
- „*Globalno – lokalne wyzwania uczelni wyższych związane z niepełnosprawnością*” – Współorganizacja konferencji.
- „*Warto było się spotkać – 10 lat doświadczeń polsko niemieckich studiów na kierunku praca socjalna*” – Organizacja konferencji.
- „*Przed i po akcji „Wisła”*” – Współorganizacja konferencji.

2013

- „*Romowie w Europie*” - Współorganizacja Konferencji.
- Konferencja „*Socjopedagogiczne problemy niepełnosprawności*” – Współorganizacja Konferencji.
- Warsztaty wielokulturowe dla uczniów szkół gimnazjalnych pt.: „*Wielokulturowość Gorzowa*”, Gorzów Wlkp., 07.02.2013r. – 21.11.2013r. – Współorganizacja warsztatów wspólnie z WOM w Gorzowie Wielkopolskim

2014

- *Współorganizacja konferencji Przymusowe osiedlenie Cyganów w Polsce. Pół wieku po zakazie wędrówki 1964-2014* – 31marca 2014r. PWSZ im. Jakuba z Paradyża w Gorzowie Wielkopolskim.

6. Inne informacje

a) o osiągnięciach dydaktycznych

A/ Przygotowywałam autorskie programy dydaktyczne z zakresu:

- Pedagogiki ogólnej.
- Socjologii w zarządzaniu oświatą.
- Dydaktyki ogólnej.
- Pedagogiki porównawczej.
- Edukacji ekologicznej.
- Pedeutologii.
- Metodyki pracy wychowawczo – opiekuńczej.

B/ W ramach działań profilaktycznych z ramienia Uczelni podjęłam się współtworzenia wspólnie z Komendą Wojewódzką Policji w Gorzowie Wielkopolskim i Ośrodkiem Terapii Uzależnień „Szansa” programu profilaktycznego pt.: *Przełom* – Program profilaktyki narkomanii ukierunkowany na działania edukacyjno – informacyjne realizowane w środowisku akademickim Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Gorzowie Wielkopolskim i społeczności studenckiej miasta w okresie 02.01.2005r. do 30.12.2005r.

Wzięłam czynny udział jako moderator w kampanii przeciwko dyskryminacji pod hasłem „Poznajmy się – Szanujmy się – 14 czerwca 2014r. w Teatrze im. J. Osterwy w Gorzowie Wielkopolskim.

C/ Na wniosek Działu Nauki i Wydawnictw PWSZ w Gorzowie Wlkp. recenzowałam monografię autorstwa Pani dr Renaty Nadobnik pt.: *„Elementy leksykograficzne w podręcznikach do nauczania języka niemieckiego w Polsce”*.

D/ Jestem promotorem 150 prac licencjackich i około 50 prac magisterskich z zakresu pedagogiki. Czynnie włączam się również w recenzowanie prac.

b) o współpracy z instytucjami, organizacjami i towarzystwami naukowymi

- Od 2002 r. systematycznie współpracuję z Wojewódzkim Ośrodkiem Metodycznym w Gorzowie Wielkopolskim, gdzie prowadzę wykłady m.in. na kursach pedagogicznych.
- Współpracowałam też z Centralnym Ośrodkiem Doskonalenia Nauczycieli w Szczecinie i Powiatowym Ośrodkiem Doskonalenia Nauczycieli w Stargardzie Szczecińskim, gdzie prowadziłam zajęcia dla nauczycieli i dyrektorów placówek oświatowych.
- Od kilku lat wspieram działania kulturotwórcze władz miasta Gorzów Wielkopolski; od 2013r jestem członkiem komisji ds. stypendiów przy Prezydencie Gorzowa Wielkopolskiego.

- Współpracuję ze Stowarzyszeniem Miłośników Kultury Łemkowskiej w Strzelcach Krajeńskich,
- Jestem sekretarzem Stowarzyszenia *Lemko Tower*.
- Współpracuję z Nadnoteckim Towarzystwem Kultury, od 2013r. jako redaktor współpracujący prezentuję artykuły z zakresu wielokulturowości, które publikowane są na łamach *Kwartalnika Drezdeneckiego*.
- Jestem członkiem Polskiego Towarzystwa Pedagogicznego, Towarzystwa Miłośników Języka Polskiego i Stowarzyszenia Wspierania Edukacji Międzykulturowej.

c) o działalności organizacyjnej w uczelni

PWSZ im. Jakuba z Paradyża w Gorzowie Wielkopolski:

- 2000 – 2013: członek Rady Instytutu Humanistycznego PWSZ w Gorzowie Wielkopolskim,
- 2001 – 2003 – opiekun praktyk studenckich na specjalności język polski i język niemiecki.
- 2002 – Reprezentowanie uczelni w wyborach elektorów we wspólnym okręgu wyborczym PWSZ Północ – Kalisz 26.06.2002r.
- 2002 – 2003 – opiekun Koła Naukowego Pedagogów;
- 2003 – do chwili obecnej: kierownik Zakładu Edukacji;
- 2003 – 2011: członek Senatu PWSZ (z urzędu),
- 2003 – 2011: Przewodnicząca Uczelnianej Komisji Rekrutacyjnej;
- 2003 – 2007: Prorektor ds. kształcenia;
- 2007 – 2011: Prorektor ds. studenckich;
- 2011 – nadal: Dyrektor Akademickiego Centrum Badań Euroregionalnych przy PWSZ im. Jakuba z Paradyża w Gorzowie Wielkopolskim, pp. Instytutu Sławistyki Polskiej Akademii Nauk w Warszawie;
- 2011- nadal: kierownik Pracowni Etnopedagogiki;
- 2011 – nadal: członek Konwentu PWSZ w Gorzowie Wielkopolskim;
- 2011 – nadal; członek Wydziałowego Zespołu ds. kierunku pedagogika
- 2011 – nadal: Pełnomocnik Rektora ds. Jakości Kształcenia;
- 2012 – nadal: opiekun roku;
- 2013- nadal: członek Rady Wydziału Humanistycznego PWSZ im. Jakuba z Paradyża w Gorzowie Wielkopolskim.

d) o działalności popularyzującej naukę

* Od lat współpracuję w ramach programu SOCRATES/ERASMUS z uczelniami partnerskimi za granicą, gdzie kilkakrotnie głośiłam wykłady m.in. na temat problemów wielokulturowych na pograniczu, współczesnych problemów mniejszości narodowych i etnicznych oraz problemów pracy pracownika socjalnego na pograniczu polsko – niemieckim. Wykaz uczelni w poniższej tabeli.

Tabela nr4: Wykłady i udział w konferencjach w ramach programu Socrates / Erasmus.

Lp.	Czas podróży	Kraje i miejscowości	Cel podróży
1.	28.03- 01.04.2004r.	Niemcy, Cottbus Fh Lausitz	Wykłady w ramach programu Socrates
2.	18.04- 20.04.2005r.	Niemcy, Cottbus Fh Lausitz	Wykłady w ramach programu Socrates
3.	04-06.05.2006	Niemcy, Cottbus Fh Lausitz	Wykłady w ramach programu Socrates
4.	5-8.06.2006	Austria, Wiedeń	Wykłady w ramach programu Socrates
5.	25-27.09.2006	Université Paul Verlaine Metz, Francja	Wykłady w ramach programu Socrates
6.	28-30.09.2006	Université Henri Poincaré Nancy, Francja	Wykłady w ramach programu Socrates
7.	20-21.11.2006	Niemcy, Cottbus Fh Lausitz	Wykłady na Dniach Nauki w Fh Lausitz
8.	26-28.03.2007	Niemcy, Cottbus Fh Lausitz	Wykłady w ramach programu Socrates
9.	13-16.05.2007	Università degli Studi di Bari, Włochy	Wykłady w ramach programu Erasmus
10.	23-29.09.2007	Université Henri Poincaré Nancy, Francja	Wykłady w ramach Programu Erasmus

11.	19-20.11.2007	Niemcy, Cottbus Fh Lausitz	Udział w Dniach Nauki
12.	18-23.05.2008	Université Henri Poincaré Nancy, Francja	Wykłady w ramach Erasmus
13.	11-15.06.2008	Niemcy, Cottbus Fh Lausitz	Wykłady w ramach Erasmus
14.	05-11.09.2008	Ukraina, Iwano- Frankowsk	Rewizyta w ramach współpracy między Uczelniami
15.	26.09.2008	Niemcy, Eberswalde	Uczestnictwo w inauguracji roku akademickiego w FH Eberswalde
16.	05-09.12.2008	Niemcy; Cottbus Fh Lausitz	Wykłady w ramach programu Erasmus
17.	6-9.05.2009	Austria, Wiedeń	Udział w konferencji z referatem
18.	28-30.04.2009	Niemcy, Cottbus Fh Lausitz	Wykłady oraz integracja studentów polskich i niemieckich w ramach studenckiej wymiany
19.	6-7.07.2009	Niemcy, Cottbus Fh Lausitz	Udział w obronach prac dyplomowych
20.	4-8.07.2009	Niemcy, Cottbus Fh Lausitz	Wykłady w ramach programu Erasmus
21.	24-28.11.2009	Niemcy, Cottbus Fh Lausitz	Wykłady w ramach Erasmus
22.	11-03-2010	Niemcy, Cottbus Fh Lausitz	Uzgodnienia dotyczące współpracy między uczelniami
23.	30.06.- 01.07.2010	Niemcy, Cottbus Fh Lausitz	Obrony prac dyplomowych studentów uczestniczących w polsko-niemieckim programie
24.	23-25.11.2010	Niemcy, Cottbus Fh Lausitz	Udział w Dniach Nauki z referatem

25.	23-28.01.2011	Niemcy, Cottbus Fh Lausitz	Szkolenie w ramach programu STT Erasmus
26.	01-06.05.2011	Niemcy, Cottbus Fh Lausitz	Wykłady w ramach programu Erasmus
27.	29.06.- 30.06.2011	Niemcy, Cottbus Fh Lausitz	Udział w obronach prac dyplomowych
28.	03-10.09.2011	Ukraina, Iwano- Frankowsk	Udział w konferencji
29.	05-10.12.2011	Niemcy, Cottbus Fh Lausitz	Szkolenie STT w ramach programu Erasmus
30.	23-27.04.2012	Niemcy, Cottbus Fh Lausitz	Wykłady w ramach programu Erasmus
31.	2-6.07.2012	Niemcy, Cottbus Fh Lausitz	Wykłady w ramach programu Erasmus
32.	21-25.01.2013	Niemcy, Cottbus Fh Lausitz	Wykłady w ramach programu Erasmus
33.	1-5.07.2013	Niemcy, Cottbus Fh Lausitz	Wykłady w ramach programu Erasmus
34.	3-4.12.2013	Niemcy Cottbus Brandenburgische Technische Universität (BTU)	Wykłady w ramach międzynarodowego spotkania studentów na temat wielokulturowości pogranicza polsko – niemieckiego.
35.	28.04- 02.05.2014	Niemcy Cottbus Brandenburgische Technische Universität (BTU)	Wykłady w ramach programu Erasmus
36.	30.06- 04.07.2014	Niemcy Cottbus Brandenburgische Technische Universität (BTU)	Wykłady w ramach programu Erasmus

- Od 2008r. jestem pomysłodawcą i organizatorem, a obecnie współorganizatorem cyklicznych konferencji dotyczących specjalnych potrzeb edukacyjnych, w tym niepełnosprawnych studentów. Od 2008 r. corocznie odbywa się cykliczna konferencja, która poświęcona jest aktualnym kwestiom dotyczącym studentów niepełnosprawnych. Zwieńczeniem tych konferencji są wydawane corocznie publikacje.
- W ramach działalności popularyzującej naukę prowadzę również szereg wykładów i seminariów dla środowiska lokalnego, m.in.:
 - ✓ Kwiecień 2012 – wykład pt.: *„Mniejszość etniczna Łemków na ziemi lubuskiej”* – na Uniwersytecie Trzeciego Wieku w Dębnie Lubuskim.
 - ✓ w 2012r. i 2013r. - wykłady w ramach Festiwalu Kultury Europejskiej w Gorzowie Wielkopolskim na temat wielokulturowości i problemów mniejszości narodowych i etnicznych w szkołach europejskich; *„Wielokulturowość jako zadanie dla każdego”*;
 - ✓ styczeń 2012r. – na zaproszenie Stowarzyszenia w Trebnitz (Niemcy) - miałam wykład na temat współczesnych problemów inkluzji społecznej. Prowadziłam też warsztaty z tego zakresu dotyczące wyników młodzieży polskiej i niemieckiej w badaniach PISA;
 - ✓ prowadziłam warsztaty dla studentów w Stowarzyszeniu w Albert – Schweitzer – Familienmerk, Spremberg Niemcy;
 - ✓ lipiec 2012r. – byłam jednym z pięciu moderatorów zaproszonych do publicznej międzynarodowej debaty pt.: *„Przyszłość Łemków w XXI wieku”* organizowanej w ramach 30-tej międzynarodowej Watry w Zdyni.
 - ✓ XI 2012r. - występowałam jako ekspert z zakresu pracy pracowników socjalnych na pograniczu polsko - niemieckim ze strony Polski w ramach spotkania ekspertów w Niemczech w Albert – Schweitzer – Familienmerk, Spremberg
 - ✓ jako redaktor współpracujący prezentuję artykuły z zakresu wielokulturowości, które publikowane są na łamach Kwartalnika Drezdeneckiego.
 - ✓ 2013r. – w ramach współpracy z Wojewódzkim Ośrodkiem Metodycznym w Gorzowie Wielkopolskim przygotowany został cykl warsztatów dotyczących wielokulturowości w ramach obchodów roku wielokulturowości w Gorzowie Wielkopolskim. Jest to cykl spotkań poświęconych mniejszościom narodowym i etnicznym. Każde spotkanie poświęcone jest jednej mniejszości. Ogółem

odbyło się 7 spotkań. Zwieńczeniem projektu jest konkurs, w którym młodzież prezentowała wybrane mniejszości. Podsumowanie odbyło się w Filharmonii Gorzowskiej.

- ✓ 30.01.2013r. – wykład do dyrektorów szkół i placówek oświatowych na Konferencji organizowanej przez Lubuskiego Kuratora Oświaty pt.: „*Dzieci wielojęzyczne i wielokulturowe w polskiej szkole*”, referat pt.: „*Wielokulturowość współczesnego świata a edukacja*”, Gorzów Wlkp.
- ✓ 9.03.2013r. – „*Współczesne problemy wielokulturowości – kobiety w wielokulturowości*” wystąpienie na konferencji organizowanej przez Fundację Czysta Woda;
- ✓ 29.04.2013r. - wykład dla środowiska lokalnego mieszkańców Deszczna w „Kotłowni Pomysłów” pt.: „*Mniejszości narodowe i etniczne w Polsce*”;
- Prowadzę też działalność szkoleniową dla pracowników uczelni z zakresu odpowiedniego przygotowania metodycznego asystentów do prowadzenia zajęć. Byłam współorganizatorem dwóch kursów doskonalących, w których ogółem wzięło udział ponad 100 asystentów z uczelni.
- Jako Pełnomocnik Rektora ds. Jakości Kształcenia prowadziłam szkolenia z zakresu Krajowych Ram Kwalifikacji i prowadzenia nowej dokumentacji, przygotowywania sylabusów, programów studiów itp.
- Wygłosiłam 1.X.2012r. wykład inauguracyjny w PWSZ w Gorzowie Wielkopolskim pt.: „*Współczesne problemy wielokulturowości*”.
- Wygłosiłam 7.X.2013r. wykład inauguracyjny na Uniwersytecie Trzeciego Wieku w Strzelcach Krajeńskich pt.: „*Wielokulturowość współczesna wokół nas*”.
- W ramach współorganizacji warsztatów wielokulturowych dla uczniów gimnazjum wygłosiłam prelekcję pt.: „*Obraz współczesnej wielokulturowości Gorzowa Wielkopolskiego*”.
- Byłam pomysłodawcą i założycielem Koła Pedagogów w PWSZ w Gorzowie Wielkopolskim. Do 2003 r. byłam opiekunem tego koła. Prace badawcze prowadzone wraz ze studentami pod moim kierunkiem zaowocowały publikacjami studentek na dwóch konferencjach dla studentów:
 - A. Kortyla, M. Policzkiewicz, *Nauczyciel przyszłości na pograniczu polsko – niemieckim*, Ogólnopolska Konferencja Studenckich Kół Naukowych Pedagogów „Pedagog Przyszłości” Lublin 2002.

- A. Kortyla, M. Policzekiewicz, K. Goss, *Studenci w obliczu Unii Europejskiej* [w:] pr. zb. pod red. K. Jankowskiego: *Młodzież akademicka a współczesna nauka*. Siedlce 2003.

Za działalność na rzecz środowiska i uczelni zostałam wyróżniona i odznaczona:

- Nagroda Kuratora Oświaty w Gorzowie Wielkopolskim – 1995r.
- Za pracę naukową, dydaktyczną oraz organizacyjną w Państwowej Wyższej Szkole Zawodowej otrzymałam Nagrodę Rektora PWSZ w latach: 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013;
- Za zasługi dla PWSZ w Gorzowie Wielkopolskim zostałam odznaczona odznaką *Zasłużony dla Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Gorzowie Wielkopolskim*.
- Uchwałą Rady Miasta Gorzowa w 2005 r. otrzymałam *Odznakę Honorową Miasta Gorzowa Wlkp. za wybitne zasługi dla rozwoju miasta*.

Beata A. Osińska